

Posudek disertační práce

Název práce: Mechanical and Electrical Properties of Microcrystalline Silicon Thin Films

Doktorand: Mgr. Aliaksei Vetushka
Matematicko-fyzikální fakulta
Univerzity Karlova v Praze

Oponent: Doc. RNDr. Petr Sládek, CSc.

Předložená disertační práce se zabývá aktuální tematikou studia vzájemné vazby mechanických, elektrických a strukturálních vlastností tenkých mikrokrystalických vrstev křemíku. Má přiměřený rozsah 86 stran bez příloh a je logicky rozčleněna do pěti hlavních kapitol. Práce dále obsahuje 89 odkazů na literaturu, vč. publikací doktoranda. K práci jsem zaujal níže uvedené stanovisko.

a) Aktuálnost zvoleného tématu

Při výrobě fotovoltaických článků je poslední dobou pozornost zaměřena na technologie využívající jako aktivní vrstvu mikrokrystalický křemík. Pro snížení vstupní ceny fotovoltaických panelů se jako jedna z cest jeví použití flexibilních substrátů, které navíc umožní rozšířit možnosti aplikací. To sebou přináší potřebu se více věnovat problematice mechanického namáhání, pnutí ve vrstvách a adheze při zachování potřebných optoelektrických vlastností pro vysokou účinnost fotovoltaických článků.

Hlavním záměrem předložené disertační práce je proto studium vlivu mechanického namáhání tenkých vrstev mikrokrystalického křemíku a odpovídajícího transportního mechanismu nábojů. Pro toto studium byly vybrány dvě hlavní metody – Ramanovská mikrospektroskopie a vodivostní mikroskopie atomárních sil (C-AFM).

Zvolené téma má disertabilní charakter, plně odpovídá moderním trendům v oboru doktorského studia a přispívá k rozvoji v oblasti optimalizace nanostruktur na bázi mikrokrystalického křemíku.

b) Cíle disertace

Hlavní cíle práce byly formulovány v kap. 1.2 disertační práce do následujících částí:

- a) Pochopit růst křemíkových tenkých vrstev s mikrokrystalickou strukturou.
- b) Pochopit transportní mechanismus v intrinsických křemíkových vrstvách ve vazbě na jejich mikrostrukturu.
- c) Objasnit chování tenkých vrstev mikrokrystalického křemíku za různého mechanického namáhání.
- d) Shrnout praktické aspekty Ramanovské mikrospektroskopie a vodivostní mikroskopie atomárních sil s vysvětlením některých artefaktů a návodem, jak je z měření vyloučit.

c) Metody zpracování

Jak je možno vypořádat z doktorské disertační práce, Mgr. Vetushka se zabýval tématem disertační práce dlouhodobě, systematicky a velmi podrobně. V práci postupoval od známých skutečností postupně k řešení vlastního disertabilního jádra práce. K řešení práce doktorand využil metod vědecké práce – analýza současného stavu, návrh řešení, modelování a simulace a experimentální ověření. Vycházel z fyziky polovodičů za podpory příslušného matematického aparátu a programových prostředků. Doktorand využíval zázemí mezinárodně uznávaného vědeckého týmu AV ČR.

Práce je rozdělena do dvou celků - teoretického základu práce s kapitolami 2 a 3 a praktické části s kapitolami 4 - 6, kde je podrobně rozvedeno, jak byly jednotlivé cíle splněny. V kapitole 2 je proveden úvod do problematiky. Kapitola 3 se zabývá popisem použitých metod – Ramanovské spektroskopie a AFM. V kapitole 4 jsou uvedeny detaily týkající se přípravy vzorků a použitých experimentálních zařízení. Kapitola 5, resp. 6 vytváří jádro celé práce. Jsou zde detailně rozebírány a popsány výsledky dosažené při mapování mikrokrytalických Si:H vrstev pomocí Ramanovské mikrospektroskopie, resp. C-AFM. Zejména jsou popsány možnosti zobrazení zrn v amorfní matici a možnosti sledování mechanického namáhání pomocí výše uvedených metod. Závěr tvoří kapitolu 7.

Práce je realizována na 86 stranách, dále je přiložena příloha, která obsahuje autorovo CV a seznam jeho publikací a vystoupeních na konferencích. Lze říci, že práce je z hlediska informací v ní obsažených dobře vyvážená, možná by charakter kapitol 5 a 6 mohl být koncipován méně časopisecky, např. s podrobnějším rozvedením jednotlivých vztahů. Standardu odpovídá 89 odkazů na literaturu a jejich výběr.

d) Formální úpravě disertační práce a jazykové úrovni

Autor vytvořil práci srozumitelnou a jasnou. Práce je psána v anglickém jazyce. Vůči odbornému slohu a terminologii nemám námitek. Přiměřená je i grafická úroveň práce.

e) Výsledky disertační práce a nové poznatky

Přínos práce z předložených výsledků (a jak je shrnuto v závěru) lze formulovat zejména:

1. Poukázání na možnost využití Ramanovské mikrospektroskopie pro stanovení krystalinity vzorků, s možností stranového rozlišení jednotlivých zrn cca 350 nm při použití vlnové délky excitačního záření 442 nm.
2. Vývoj experimentální metody pro vytváření mechanického namáhání tenkých vrstev mikrokrytalického křemíku s přímou možností Ramanovského měření.
3. Bylo ukázáno, že poloha Ramanovských píků se lineárně mění s mechanickým napětím ve vrstvách mikrokrytalického křemíku.
4. Bylo ukázáno, že lokální anodická oxidace (LAO) může při přiloženém vyšším kladném napětí ovlivnit výsledky mapování elektrických vlastností při použití metody C-AFM. Současně byly navrženy a experimentálně ověřeny postupy, které umožňují tyto indukované artefakty omezit.
5. Na základě měření C-AFM na vzorcích s různou geometrií kontaktů byl doplněn model popisující transportní mechanismy v mikrokrytalických vrstvách křemíku o složku LGB (Large Grain Boundaries).

f) Význam pro praxi nebo rozvoj vědního oboru

Práce má přímé praktické uplatnění jak ve vývoji, tak v praxi. Disertant přináší některé nové poznatky týkající se rozlišení při mapování vzorků tenkých vrstev mikrokrystalického křemíku pomocí Ramanovské mikrospektroskopie a vysvětluje některé zanesené artefakty při použití vodivostní spektroskopie atomárních sil. Současně práce přináší návod, jak se vyhnout změnám, které mohou být indukované měřením C-AFM v sousedním okolí mapovaného místa. Nastíněný model transportu v $\mu\text{c-Si:H}$ vrstvách, který je podpořen výsledky předložených měření, může být využit pro vysvětlení experimentálních dat získaných jinými technikami.

g) Vyjádření k publikacím doktoranda

Práce obsahuje také seznam 7 publikací v impaktovaných časopisech (z toho 2x je Mgr. Vetushka prvním autorem). Dále 12 příspěvků ve sbornících mezinárodních konferencích (4x první autor), 4 příspěvky ve sbornících domácích konferencí (1x první autor). Dále doktorand uvádí 9 nepublikovaných konferenčních příspěvků. Ve všech případech se články týkají problematiky související s disertační prací.

Je tedy možné konstatovat, že se Mgr. Vetushka během doktorského studia zapojil do výzkumné a vývojové práce a publikoval dosažené výsledky. Počet a kvalitu publikací je možno ocenit.

h) Shrnutí

Oponovaná práce je zaměřena na studium vzájemné vazby mechanických, elektrických a strukturálních vlastností tenkých mikrokrystalických vrstev křemíku. V disertační práci jsou uvedeny rozšířené možnosti využití dvou hlavních použitých experimentálních metod – Ramanovské mikrospektroskopie a vodivostní mikroskopie atomárních sil (C-AFM). Ty byly použity ke studiu jednak mapování krystalických zrn v amorfní matici, jednak ke studiu vlivu mechanického namáhání tenkých vrstev mikrokrystalického křemíku na měřená spektra.

Vlastní podíl disertanta je zřetelný. Byly navrženy nové postupy umožňující omezení vzniku artefaktů při měření C-AFM a představen rozšířený model transportního mechanismu ve vrstvách mikrokrystalického křemíku.

V oponované práci nejsou patrné zásadní chyby teoretického charakteru a podstatné nedostatky. Výsledky práce byly dostatečně publikovány v impaktovaných časopisech.

Disertace splňuje podmínky samostatné tvůrčí vědecké práce a obsahuje původní výsledky, které byly publikovány. Práce splňuje podmínky §47, odst. 4 zákona č. 111/98 Sb. a předpisů platných na Univerzitě Karlově v Praze. Proto **doporučuji** disertační práci Mgr. Aliaksei Vetushky **k obhajobě**.

V Brně dne 12. 2. 2011

Doc. RNDr. Petr Sládek, CSc.

Příloha: Otázky a náměty do rozpravy.

Příloha: Otázky a náměty do rozpravy:

(angl. verze)

1. p. 38: Why you used different pressure units in the same paragraph (mbar vs. Pa)?
2. p. 42, Fig. 5.3: Missing description of axes.
3. p. 43, Fig. 5.4: I did not found the link to this figure in the text.
4. p. 45: For better clarity, please present Figure with Raman spectra for both 442 and 785 nm.
5. pp 45, 46: What do you mean under Raman integral intensity on pp. 45, 46?
6. p. 45: Can you estimate error of large grain diameter (1.65 and 1.64 μm , from Raman mapping and AFM respectively)?
7. p. 51, Fig. 5.9: Missing comment of Z- unit. In the Fig. 5.9 caption you state:
At curvatures with radius less than 1mm near the base the profile of the cantilever becomes more parabolic.
This is in contradiction with the main body text:
Fig. 5.9 shows that at high curvatures the profile of the bent cantilever becomes more parabolic.
8. p. 51 below: The text with link to Fig. 4.5 is not correct.
9. pp 52, 53 – Fig. 5.10 and 5.11: On x-axis you have in both cases **Bending** - is it correct?
10. § 5.2.5 Can you comment deposition condition of the film?
11. p. 54, Fig. 5.12: At which place ($X= 10\mu\text{m}$?) do you measure the Raman spectra?
12. p. 56: As **we** have shown [73] ... But A.Vetushka is not among authors...
13. p. 61 below: Perhaps (see fig. **6.5**) instead fig. 6.4.

(česká verze)

1. s. 38: Proč používáte různé jednotky tlaku v jednom odstavci (mbar vs. Pa)?
2. s. 42, Fig. 5.3: Chybí popis os.
3. s. 43, Fig. 5.4: V textu jsem nenašel odkaz na tento obrázek.
4. s. 45: Pro lepší názornost odkazu na měření v textu prosím o předložení obrázku s Ramanovskými spektry pro excitační záření 442 a 785 nm.
5. s. 45, 46: Co rozumíte pod pojmem Raman integral intensity na s. 45, 46?
6. s. 45: Můžete určit nepřesnost při stanovení velikosti poloměru zrna (1.65 a 1.64 μm , stanovené z Ramanovského mapování, resp. AFM)?
7. s. 51, Fig. 5.9: Chybí komentář týkající se jednotky u veličiny Z.
V popisu obr. 5.9 je uvedeno:
At curvatures with radius less than 1mm near the base the profile of the cantilever becomes more parabolic.
To je v rozporu s tím, co je uvedeno v textu:
Fig. 5.9 shows that at high curvatures the profile of the bent cantilever becomes more parabolic.
8. s. 51 dole: Text neodpovídá odkazu na obr. 4.5.
9. s. 52, 53 – Fig. 5.10 a 5.11: Na x-ové ose je v obou případech uvedeno **Bending** – je to v pořádku?
10. § 5.2.5 Můžete blíže upřesnit depoziční podmínky prezentované vrstvy?
11. s. 54, Fig. 5.12: V kterém místě ($X=10\mu\text{m}$?) jste měřil Ramanovská spektra?
12. s. 56: As **we** have shown [73] ... Ale A.Vetushka není uveden mezi autory...
13. s. 61 dole: Zřejmě (see fig. **6.5**) místo fig. 6.4.